

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Drs K. Schilder, Drs C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr B. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr G. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenza, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breesstraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goea
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f2.— per jaar.
Advertentie: 35 cent per regel.

INHOUD: Anthropomorphe prediking. II. — Uit de Schrift: Het rijzende Licht. (Luc. 1:78). — Kerkelijk Leven: Een ethische dogmatiek. II: Kerstvrede: Lichte verbetering? Classisplitsing: Zandvoorts kerk: Het Haagse Gebroeders. — Populair-Wetenschappelijke Schetsen: Een zeventiende-eeuwse Gideon. III. — Wijsbegeerte: Wijsbegeerte in steen. IX. — Geestelijke Adviezen: Zondige handelspraktijken. — Uit het Politieke en Sociale Leven: Ontwerp-Stembus-program. V: Artikel 123: Financier-idealist: Paskwilt: Bezoldigingsbesluit: De Taziefwet: Het fluit: Ziek: Nog geen kabinet. — Literatuur en Kunst: Twee Kerstzangen. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Advert.

ANTHROPOMORPHE PREDIKING.

II.

De menschevormige voorstellingswijze van God en van Zijn werk wordt in de prediking meermalen aangetroffen. De vraag rijst, in hoeverre het anthropomorfisme, afgedacht van zijn wuigeren en theologischen grondslag, dienst heeft te doen in het leerend en opvoedend element der prediking. Het tweede gebod dat beeldvorming den mensch ontziet ten aanzien van God, die toch zelf zich van het beeld bedient, geeft reeds eenige aanwijzing.

Wil men nu zich rekenschap geven van de waarde of de waardeloosheid van het anthropomorfisme in de prediking, dan kan men niet volstaan met de opmerking, dat God Zich in de Schrift menschevormig voorstelt. Want — reeds herinnerden wij er aan in verband met het tweede gebod — wat God mag, mogen wij nog niet.

En als daarom iemand zich zou willen beroepen op de anthropomorphistische voorstellingen van op de anthropomorphistische voorstellingen van den bijbel, dan zou er plaats zijn voor de vraag, of hij wel den bijbel leest in zijn geheel. Juist voor hen, die de gereformeerde beschouwing ontrout de Schrift aanhangen, is er reden voor die vraag. Immers, zij willen den bijbel niet lezen als een verzameling van losse stukken en boeken, niet als een bloemlezing van literaire of religieuze werken en geschriften, maar als een eenheid, als het één boek van Gods Zelfopenbaring in Jezus Christus. Gereformeerden lezen, als zij ook in hun bijbel-lezen gereformeerd zijn, de Heilige Schrift niet stuk voor stuk, niet boek voor boek, niet gelijkenis voor gelijkenis, maar zij aanvaarden de eenheid der bijbelboeken; zij zien er in een voortschrijden der openbaring van Oud naar Nieuw-Testament, van schaduw tot werkelijkheid, van minder licht tot sterker licht, van profetie tot vervulling, van type tot antitype, van deze eeuw tot de toekomstige eeuw, van een aanbidding in letter en schijnbeeld tot een aanbidding in geest en in waarheid, van steenen tot geestelijken tempel, van eerste tot tweede komst, van vleesch tot geest, van om-manteling der waarheid „om onzer grovigheid wil” tot ont-manteling der waarheid naar haar diepste wezen, naar haar eerst verborgen kern. De openbaring Gods schrijdt met ons voort van hetgeen van de eeuwen verborgen was tot hetgeen God bereid heeft voor die Hem liefhebben. Er is een tijd, waarin Jezus spreekt door gelijkenissen, maar ook een tijd, waarin Hij vrijuit spreekt van den Vader. En wanneer het souvereine woord klinkt, het woord, dat alleen het Nieuwe Testament schryven kon, en waarin de apostel, dien wij liefdesapostel plegen te heeten, de verheerlijking der christelijke kennis geeft, dan klinkt het tot het kleine hoopje eenvoudige zielen, die van den Geest gegrepen zijn: gij hebt de zalving vanwege den Heilige; en gij weet alle dingen; en gij hebt niet van noode, dat iemand u leere. In zulke tijden zijn de „vrouwen, die altijd leeren en nimmer tot kennis der waarheid komen” niet alleen voorwerp van medelijden; zij worden ook in staat van beschuldiging gesteld. Maar in elk geval moet men die vrouwen haastig uit haar zoete onwetendheid en zachte verwarring trachten op te voeren naar hooger plan.

Want dit is de lijn der ontwikkeling in de geschiedenis der Godsopenbaring: terwijl de duivel almeer geeft voor het oog van het lichaam en al minder voor dat der ziel, daar is Gods weg precies andersom: Hij schenkt op den duur al minder voor het lichamelijke en al meer voor het geestelijke oog. In de lijn der zondige ontwikkeling ligt aan het eindpunt der wegen van leugen een wereld, die door de satanische macht overdekt wordt met „wonderen en teekenen”; maar het zijn „wonderen en teekenen” der leugen. Daarentegen wordt op het terrein van den Geest het wonder almeer teruggetrokken, en hetgeen uiterlijk is, meer en meer uit het gezichtsveld weggenomen door den wil van God, die ons opvoedt in den Geest. In alle beginperioden van een nieuwe „bedeeling” in de historie der openbaring is er het wonder en al wat het oog van het vleeschelijk werk geeft; want God luidt de alarmklok en laat weten, dat Hij er is. Maar bij doorbrekend Geesteslicht trekt zich terug hetgeen voor oogen is, opdat de aanschouwing meer geestelijk van aard zou zijn, meer geschikt tot aanvaarding van die werkelijkheden, die „geen oog gezien en geen oor gehoord en geen hart bedacht heeft”. Want in dat laatste woord wordt immers duidelijk gepredikt hoe ongenoegzaam alle anthropomorfisme is?

Wie deze lijn vasthoudt, verwondert zich niet meer erover, dat bij het eerste optreden der profeten onder Israël het wonder hen begeleidt van stap tot stap, terwijl daarentegen bij de latere profeten de taal, hoewel nog „beeld”-taal, almeer aan zichzelf genoeg heeft en het wonder loslaat. Dat schijnt achteruitgang, maar het is vooruitgang. Wanneer straks Christus verschijnt en de eerste Pinkstergemeente zich aandient, is er weer het wonder, de „aanschouwing der oogen”. Maar bij voortgaande doorwerking van de kracht van Christus' Geest trekt zich het wonder, ook het buitengewone charisma, terug. Het schijnt verarming; het is verrijking. Daar zijn er, die dan klagen: God heeft ons verlaten; er zijn er ook, die zien, dat Zijn gemeenschap zich juist in zulke perioden te beter doet genieten, dat Hij voortkwam met Zijn volk, omdat Hij het wist in te leiden in de school der meer geestelijke aanschouwing, nadat eerst hun kinderlijk begrip was opgevoed in de leerkamer der openbaring, waar de wegen der ziel alleen betreden worden door de poort van oog en oor.

Is dit alles nu de ontwikkelingsgang der dingen, dan is de plaats van het anthropomorfisme in de prediking wel eenigermate te bepalen. Het is dan op zichzelf onmisbaar. Want ook wie het meest en het diepst en het zuiverst denkt over Gods wezen en Gods werk, ook die zal het niet kunnen missen. Hij zal juist inzien, dat al zijn denken er aan gebonden en al Gods spreken ervan doortrokken is, om zijmentwil. Maar hij zal tegelijk weten, dat elk anthropomorfisme een prikkel is tot een hooger standpunt; dat een anthropomorfisme, telkens weer, iets is, dat overwonnen moet worden; dat het zelf stuwt naar boven; dat het zelf wil dringen naar een meer geestelijke visie.

Derhalve mogen wij het nooit op zichzelf laten staan, wanneer wij het aantreffen in den bijbel. En tevens moeten wij ons wachten voor eigen makelij. Wat den bijbel betreft: alle menschevormige voorstelling, die hij geeft, kan alleen dan zuivere bediening des Woords helpen vormen, als de prediker het anthropomorfisme in verband brengt met het groote geheel der Schrift. Prof. Hoekstra heeft eens geschreven (ik geef zijn woorden vrij weer), dat de prediking over teksten uit het Oude Testament (men kan er aan toevoegen, ook van het Nieuwe) moet zorgen, het verband te zien en te doen zien tusschen die bepaalde plaats en het centrum der Godsopenbaring in Jezus Christus. Men kan in dezelfde lijn ook den eisch stellen, dat elk anthropomorfisme worde gebracht in samenhang met het geheel der Schrift.

Doen wij dat? Och, wij weten er alles van. Het „eenvoudige volk” is zoo zelden de eenige liefde van den dominee, omdat... de eenvoudigheid des

volks zoo vaak zijn liefde heeft. O zeker, het is te begrijpen; de intellectuelen (die zoo vaak uitgescholden worden) houden vaak hun fatsoen en blijven zitten ook bij een dominee, die aan hen niet schijnt te denken in de kerk; maar het „eenvoudige volk”, minder barmhartig en gehoorzaam, loopt er in 't andere geval haastiglijk vandoor. Het is te begrijpen, als hier en daar een prediker zich wat veel naar het z.g. eenvoudige volk richt. Temeer, omdat het zoo echt barmhartig lijkt. Maar wat barmhartig schijnt, is vaak verschrikkelijk onbarmhartig. De prediker heeft met het eenvoudige volk geen zier meer te maken dan met alle andere volk. Zeker, als de menschen daar zitten zonden op zijn verzoek, dan moest hij naar hen zich schikken; laat hem dan maar de nivelleerende beelddsprakigheden uitstrooien over de hoofden; laat hem dan maar rekenen met de helft plus één. Maar tenslotte zal hij wel doen, te bedenken, dat ook het „eenvoudige volk” daar zit krachtens Gods wil; dat de menschen daar zitten, niet om te hooren, wat ze al wisten, niet om een étalage te bezien, die vriendelijke hand naar hun smaak en bevassing daar toeschikte, een étalage van vele dierbare „waarheden”, want een preek heeft geen waarheden te brengen, doch alleen de waarheid. Zij is een arbeid om voort te brengen, zij is de arbeid van wie herleiden moet al de woorden tot het Woord, al de gedachten tot de Gedachte, al de werken Gods tot het eene Werk; zij heeft ook de roeping, om alle anthropomorphe beelden uit te werken in een zin, die van het lagere denkstandpunt opvoedt en opvoert naar het hoogere. En wie dat niet doet, maakt het alleen maar in schijn den menschen erg gemakkelijk. Men denkt aan gesneden koek; ds Sikkels moet eens gezegd hebben, dat er preeken zijn, die het paradijs op een fruitschaaltje presenteren. Maar die gemakkelijkheid is doodlijk; en verschrikkelijk onbarmhartig. „Ik heb het niet begrepen”, zegt de schare gemakkelijk, omdat ze niet werken wil. Een anderen keer heeft ze gemeend het wel te begrijpen; maar dat was de groote vergissing, de waan. Wanneer ik zeg: Jezus Christus is in de wereld gekomen, om zondaren zalig te maken, dan denkt menigeen: dat is „eenvoudige” waarheid. Hij vergist zich. Zal dat woord voor hem leven, dan moet hij weten, wat Jezus en wat Christus en wat God en wat zonde en wat genade en wat zaligheid is; en daar zijn de geweldigheden van rondom. Wij kunnen nu eenmaal geen preeken houden, zonder dat het, tenminste in de begrippen, die we noemen, een roeren in de geweldigheden is. Het is de eerste oprechtheid bij die prediking, de eerste bewustmaking ook, dat men moet gaan begrijpen, dat wij het niet kunnen en ook niet mogen willen „begrijpen”, dat God ons bereid heeft, wat geen oog uit de natuur kan aflezen (zoodat zij geen adequate beelden er voor heeft), wat geen oor uit de geschiedenis beluisterd heeft (zoodat ook deze ons geen passende modellen geeft) en geen hart ooit heeft bedacht (zoodat geen allegorie ooit anders kan zijn dan verschrikkelijke verarming). En als iemand, geheel overeenkomstig den eisch van de ontvouwing van Gods Woord, tracht te worstelen met de bijbelsche anthropomorphismen, om den GEESTELIJKEN zin te vatten, dan kernen zoowel voorgangers als volk: wie kan deze rede verstaan? Maar als broeder Bunyan komt, dan zeggen ze: eenvoudig, maar waar.... Ze moesten de menschen opporren en zeggen: broeder, hier liggen verborgen voetangels en klemmen; mensch, brand uw vingers niet aan de allegorie; het is gevaar voor uw ziel, Gods rijkdom in andere bedekking te zien dan die Hij zelf als opperste Paedagoog over zijn wezensopenbaring heengeworpen heeft. Maar ze zeggen het nog niet.

„Bij wien zult gij Mij vergelijken, dien Ik gelijk zij?”.... zoo vraagt de Heere door Jesaja, gelijk de formule, terecht, nog luidt bij ouderwetsche dominees. Maar het is jammer, dat zij op die vraag netjes antwoord geven. Bij wien wo U verge-